

УДК 658.15

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**Сметанюк О.А., к.е.н.***E-mail: elena_smetaniuk@ukr.net***Кругляк С.О.***E-mail: kso_93@mail.ru**Вінницький національний технічний університет*

В статті досліджується фінансова стійкість в системі фінансової безпеки підприємства, а також взаємозв'язок даних категорій. Зазначено питання, які досліджувалися іншими вченими, а також малодосліджені питання стосовно фінансової стійкості та її місця в системі фінансової безпеки підприємства. Наведені ознаки взаємозв'язку даних категорій та визначено, наскільки будь-які зміни у фінансовій стійкості підприємства впливатимуть на зміну стану його фінансової безпеки. Також проаналізовано методи та підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, а також виокремленні найважливіші показники, які найповніше розкривають суть даного поняття. Узагальнено спільні та відмінні риси таких понять як фінансова стійкість підприємства та фінансова безпека підприємства. Внаслідок даного аналізу встановлено, що фінансова стійкість виступає як головною передумовою, так і результатом забезпечення фінансової безпеки підприємств, що і пояснює близькість цих понять, але і вказує на необхідність їх розмежування, аналізування та вивчення. Дослідження даних категорій є важливим елементом у забезпеченні стабільної довгострокової діяльності будь-якого підприємства в сучасній економіці.

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансова безпека, фінансова рівновага, фінансовий стан, фінансовий розвиток

UDC 658.15

FINANCIAL STABILITY IN THE FINANCIAL SECURITY SYSTEM OF THE COMPANY**Smetaniuk O.A., PhD in Economics***E-mail: elena_smetaniuk@ukr.net***Kruhliak S.O.***E-mail: kso_93@mail.ru**Vinnitsia National Technical University*

This paper studies the financial stability in the financial security system of the company and the relationship between these categories. In this paper the mentioned questions have been studied by other scientists and unexplored issue of financial sustainability and its place in the system of financial security. There have been shown the signs of the relationship of these categories and there has been defined as any change in the financial stability of the

company's status affect its financial security. There have also been analyzed the methods and approaches to assess the level of financial security, but there have also been singled out the most important indicators that fully reveal the gist of this concept. There have been summarized the common features of such concepts as the financial stability of the company and financial security. The result of this analysis has shown us that financial stability emerges as a major precondition and result of providing financial security of the company, which explains the closeness of these concepts, but also points to the need for differentiation, analyzing and studying. Investigation of these categories is an important element in ensuring long-term stable activity of any business in today's economy.

Key words: financial sustainability, financial security system, financial balance, financial condition, financial development

Актуальність проблеми. Ефективна діяльність суб'єктів, що господарюють у ринковій економіці, обумовлюється багато в чому станом їх фінансів, що і приводить до необхідності розгляду проблем забезпечення фінансової безпеки і стійкості підприємства.

Термін фінансова безпека ще недостатньо повно висвітлений і розкритий у науковій літературі, залишається певний перелік питань, пов'язаних з використанням даного поняття в економічній і фінансовій науці, які зумовлюють об'єктивну необхідність розробки нових, відмінних від існуючих концептуальних засад безпеки. Дослідження даного поняття допоможе суб'єктам господарської діяльності уникнути прорахунків в фінансовому управлінні та неефективного розподілу і використання фінансових ресурсів підприємства. Що в свою чергу допоможе підприємству протистояти виникаючим фінансовим ризикам і дасть можливість стабільно розширювати свою діяльність і розвиватися.

Аналіз останніх наукових досліджень. Фінансова стійкість в системі фінансової безпеки досліджувалася у роботах таких авторів, як О.Є. Користін, Л.П. Коваль, В.В. Коваленко, М.Ю. Погосова, Д.П. Сашук, С.В. Каламбет, А.О. Єпіфанова та інші. Зокрема М.Ю. Погосова [1] провела структурний аналіз поняття «фінансова безпека підприємства», Д.П. Сашук [2] розробив підхід для оцінки надійності підприємства, С.В. Каламбет та Ю.В. Півняк [3] досліджували сутність фінансової безпеки підприємства.

Загалом в роботах достатньо значної кількості авторів розглядаються питання визначення сутності категорії фінансової безпеки, наводяться переліки окремих загроз та індикаторів фінансової

безпеки й деякі підходи до їх класифікації, пропонуються певні напрямки забезпечення фінансової безпеки. Проте не розкритим у працях вчених є питання визначення рівня фінансової безпеки за допомогою такого поняття як фінансова стійкість, який надавав би можливість порівняння підприємств за цією ознакою. Отже, малодослідженим питанням залишається - саме за якими показниками фінансової стійкості можна найбільш повно та точно визначити ступінь фінансової безпеки підприємства.

Мета роботи: визначити, наскільки таке поняття, як фінансова стійкість, впливає на фінансову безпеку підприємства та які показники фінансової стійкості найповніше розкривають суть даного поняття для аналізу і встановлення напрямів удосконалення діяльності підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження. Сучасний стан розвитку економіки говорить про те, що необхідно більше уваги звертати на питання запровадження механізмів забезпечення фінансової безпеки саме на рівні суб'єктів підприємництва, і це підтверджується тим, що діяльність цих підприємств пов'язана зі значною кількістю ризиків і нестабільністю як внутрішнього, так і зовнішнього їх середовища.

Фінансова безпека суб'єктів господарювання на сьогодні є доволі актуальною проблемою. Наукових розробок у цій галузі знань є доволі мало. Значно більше уваги приділяється вивченню економічної безпеки підприємства загалом, під якою розуміють систему забезпечення стійкості економіки підприємства, що зберігає свою цілісність і здатність до саморозвитку, незважаючи на несприятливі зовнішні і внутрішні загрози. Необхідність постійного дотримання фінансової безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень фінансової безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво буде спроможним уникнути можливих загрози та ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовищ.

Основною проблемою для будь якого підприємства у коротко-, середньо- і довгостроковій перспективах є створення фінансово стійкого стану, який би дав змогу стабільно розвиватися даному суб'єкту господарювання, а також підтримував би збалансованість між складовими

його діяльності, зокрема таких як обсяги дебіторської і кредиторської заборгованостей, вхідні та вихідні грошові потоки та ін.

Звідси, головним критерієм фінансової безпеки підприємства є фінансова рівновага, що в загальному вигляді визначається збалансованістю фінансових активів та позикового капіталу.

Спочатку визначимо саме поняття «фінансова безпека підприємства». У літературних джерелах наведені такі визначення даного поняття (табл. 1).

Таблиця 1. Визначення поняття «фінансова безпека підприємства» у науково-практичній літературі

Автор	Визначення поняття «фінансова безпека підприємства»
1	2
Бланк І. О. [4, с. 24]	кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, який забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенціальних загроз внутрішнього і зовнішнього характеру, параметри якого визначаються на основі фінансової філософії і створюють необхідні передумови для фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному і перспективному періоді.
Лазуренко В.І., Філіпенко Т.В. [5, с. 33]	стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений в найбільш високих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності роботи, якості управління і використання основних та оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського становища підприємства і перспектив його технологічного та фінансового розвитку.
Горячева К.С. [6, с. 5]	фінансовий стан підприємства, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.
Приказюк О.В. [7]	фінансовий стан, який характеризується стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів та сталий розвиток всієї фінансової системи.
Кім Ю. Г. [8]	стан фінансових ресурсів, за яких забезпечується ефективна (прибуткова) діяльність підприємства, захист його фінансових інтересів та здатність зберігати свою ліквідність, платоспроможність і фінансові можливості під впливом різного роду небезпек і загроз.
Пластун О.Л. [9, с. 6]	здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою фінансову діяльність ефективно і стабільно шляхом оптимізації використання фінансових ресурсів, забезпечення їх належного рівня та мінімізації впливу ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища.
Реверчук Н. Й. [10, с. 22]	це захист від можливих втрат і попередження банкрутства підприємства, досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів.

Джерело: вибрано автором на основі [4-10].

Проаналізувавши дані визначення можна сказати, що ідентифікація даного поняття такими авторами як К.С. Горячева [6] та О.В. Приказюк [7] найбільш точно описують роль стійкості у забезпеченні фінансової безпеки підприємства.

Досягнення рівня фінансової безпеки підприємства на такому рівні, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективно функціонування сьогодні та створити необхідний потенціал для розвитку в майбутньому досягається шляхом: налагодження ефективної фінансової роботи підприємства; підтримці фінансової стійкості підприємства; досягненні високої конкурентоспроможності; забезпеченні ліквідності активів; підтримці належного рівня ділової активності; забезпеченні захисту інформаційних ресурсів та комерційної таємниці; організацію безпеки капіталу та майна підприємства [11].

Таким чином, актуальним напрямом сталого функціонування суб'єктів господарювання є розробка дієвого механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

При цьому необхідно оцінити поточний стан та рівень фінансової стійкості, а також виявити та здійснити аналіз чинників, які впливають на об'єкт і на виконання поставлених завдань і цілей. Оцінка поточного стану та фінансової стійкості підприємства здійснюється на основі різноманітних методів фінансового аналізу (так наприклад, розрахунок показників фінансової стійкості і порівняння їх з базовими чи нормативними значеннями та ін.) [12].

Фінансова безпека є системою кількісних та якісних параметрів фінансового стану підприємства, які комплексно відображають рівень його фінансової захищеності.

Таким чином, фінансова стійкість — одна з важливих характеристик фінансової безпеки, котра визначає ефективність фінансового управління підприємством. Поняття фінансової стійкості широко використовується при аналізі фінансового стану підприємства та оцінці його інвестиційної привабливості. Загальна модель умов нормального фінансового розвитку підприємства наведено на рис. 1 [13].

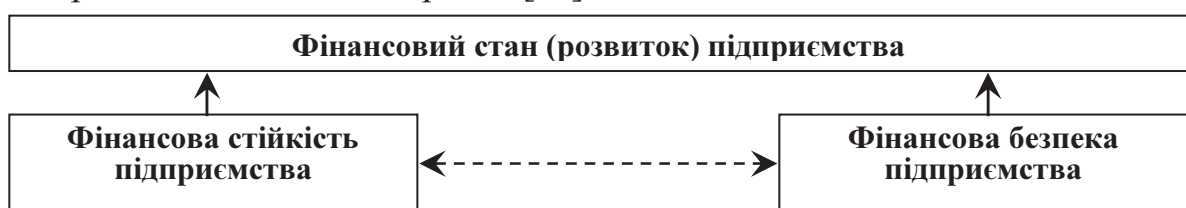

Рис. 1. Загальна модель передумовнормального фінансового розвитку підприємства

Отже, можна виділити такі ознаки взаємозв'язку фінансової безпеки і фінансової стійкості підприємства [14]:

1. Фінансова незалежність та платоспроможність, достатній рівень ліквідності активів – це основні характеристики фінансово стану, що відображають його фінансову рівновагу та стійкість, тому для забезпечення фінансової стійкості вони відіграватимуть першочергову роль. Для фінансової безпеки підприємства вони виступатимуть однією із передумов її забезпечення.

2. Прибутковість діяльності. Незалежно від того, як розглядати основну мету функціонування підприємства (з точки зору моделі максимізації прибутку, мінімізації витрат, максимізації ринкової вартості тощо) забезпечення прибутковості діяльності все одно залишається основним фінансовим інтересом підприємства, а тому для оцінки фінансової безпеки ця ознака буде визначальним фактором. Для фінансової стійкості прибутковість діяльності має також вирішальне значення, однак, на відміну від фінансової безпеки, одержання прибутку буде не ціллю, а передумовою забезпечення першої.

3. Наявність необхідних резервів та сформована на основі цього стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз – два взаємопов'язаних чинники, які рівнозначно характеризують як фінансову безпеку, так і фінансову стійкість. Водночас забезпечення стійкості до внутрішніх і зовнішніх загроз в контексті фінансової безпеки є набагато складнішим завданням, аніж аналогічна робота щодо фінансової стійкості. Це пов'язано з тим, що на фінансову безпеку впливає більша та складніша сукупність факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Крім того, враховуючи визначення фінансової безпеки, дане Бланком І.О., можна стверджувати, що відміною особливістю цієї характеристики стану підприємства є захищеність від реальних і потенційних загроз, тоді як фінансова стійкість передбачає захищеність лише від реальних загроз. В цьому плані в система забезпечення фінансової безпеки підприємства відрізняється визначальною роллю прогнозування та оцінки можливих варіантів розвитку як внутрішнього, так і зовнішнього середовища.

4. Попередження банкрутства – характеристика, яка рівнозначно характеризує як фінансову стійкість, так і фінансову безпеку суб'єкта господарювання.

5. Максимально ефективне використання корпоративних ресурсів – характерне для фінансової безпеки, адже виступає одним із фінансових

інтересів підприємства та його власників. Завдяки максимально ефективному використанню корпоративних ресурсів досягається підвищення прибутковості та ринкової вартості суб'єкта господарювання, що безпосередньо впливає на рівень захищеності його фінансових інтересів.

6. Здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів – характеристика, що відображає сутнісну відмінність категорії фінансової безпеки, підкреслює необхідність її виокремлення.

Розвиток фінансової діяльності є одним з компонентів фінансової безпеки підприємства, якщо фінансова система підприємства не розвивається, то різко скорочуються фінансові можливості його виживання. Більш того, можна сказати, що без розвитку фінансової системи підприємства фінансову безпеку не буде забезпечено. При цьому зменшуються і опірність, і пристосованість підприємства до внутрішніх та зовнішніх загроз.

Водночас стійкість фінансової системи і фінансова безпека — це важливі характеристики фінансової системи підприємства. Їх не слід протиставляти, оскільки кожна по-своєму характеризує стан фінансової системи підприємства. Крім того, вони доповнюють одне одну. Так, стійкість фінансової системи підприємства характеризує міцність і надійність її складових, усіх внутрішніх і зовнішніх зв'язків, спроможність витримувати внутрішні й зовнішні «навантаження».

Чим стійкішою буде фінансова система підприємства, тим життєздатнішою буде його фінансова діяльність, тим вищим буде рівень його фінансової безпеки. Порушення пропозицій і зв'язків у фінансовій системі підприємства веде до її дестабілізації, є серйозним сигналом переходу фінансової системи від безпечного стану до небезпечного.

Так, С.Ф. Покропивний [15] вважає, що серед функціональних складових (фінансова, інтелектуальна й кадрова, техніко-технологічна, політико-правова, інформаційна, екологічна, силова) економічної безпеки саме фінансова безпека вважається провідною й вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи.

На погляд автора, система забезпечення фінансової безпеки підприємства – це сукупність елементів, які мають функціональне призначення, ієрархічно взаємопов'язані між собою та спрямовані на досягнення певного рівня фінансової безпеки в певний інтервал часу

шляхом досягнення певних рівнів фінансової стабільності (фінансової надійності, фінансової стійкості) та фінансових переваг.

Також більш фінансово безпечними є ті підприємства, які мають великі по відношенню до прямих та потенційних конкурентів обсяги доходів від звичайної (операційної, інвестиційної та фінансової) діяльності; власного та позикового капіталу, оборотних та необоротних засобів і менші, ніж у прямих та потенційних конкурентів, обсяги витрат від звичайної (операційної, інвестиційної та фінансової) діяльності, а також мають вищий рівень ліквідності, платоспроможності, фінансової незалежності, ділової активності, рентабельності, фінансової стійкості тощо. Тобто розуміння підприємством сутності та змісту фінансових переваг є запорукою забезпечення фінансової безпеки [15].

С. Ільяшенко [16] пропонує оцінку рівня фінансової складової економічної безпеки виконувати на основі аналізу його фінансової усталеності (стійкості), ступінь якої визначається виходячи з достатньої кількості оборотних (власних або позичкових) коштів для здійснення виробничо-збутової діяльності. Це дуже вузький підхід до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства: крім оборотних коштів, у фінансовій діяльності підприємства задіяні власний капітал, прибуток, інвестиції.

Для забезпечення фінансової безпеки на підприємстві і можливості передбачення ризиків на підприємстві повинна існувати система органів управління фінансовою безпекою, що мають проводити діагностування стану підприємства, прогнозувати можливі загрози та проводити низку мір по забезпеченню стабільності системи фінансової зокрема та економічної безпеки підприємства в цілому.

Зважаючи на важливу роль, яку відіграє фінансова стійкість підприємства необхідно серед усіх показників, що використовують для її визначення, виокремити саме ті, які найповніше розкривають суть даного поняття. Відомо для визначення фінансової стійкості використовують такі показники як коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт концентрації залученого капіталу та ін. Різні науковці серед усього переліку виділяли лише деякі показники із всього переліку, які, на їх думку, найбільш точно визначають дане поняття.

Проаналізувавши думки багатьох відомих сучасних науковців щодо важливості даних показників можна виокремити ті, які вважаються найважливішими. Це коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансового левериджу. Саме ці три

показники зможуть дати оцінку фінансовій стійкості підприємства, і тим самим забезпечити аналізування фінансової безпеки підприємства.

Висновки. На думку авторів, особливу важливість у сучасній економіці займають проблеми забезпечення фінансової стійкості і фінансової безпеки підприємств у взаємозв'язку.

Таким чином, серед спільних рис понять фінансової безпеки та фінансової стійкості підприємства можна виокремити, по-перше їх орієнтованість на довгострокову перспективу і, по-друге, спрямованість на забезпечення рівноваги та стабільності фінансового стану (через забезпечення достатнього рівня платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості). Водночас фінансова стійкість виступає як передумова, так і результат забезпечення фінансової безпеки підприємства, що і пояснює близькість цих понять, але вказує на необхідність їх розмежування. Наукові дослідження цих категорій як окремих об'єктів аналізу дасть змогу виокремити окремі сильні та слабкі сторони діяльності підприємства, а також виявити резерви подальшого економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Погосова М. Ю. Діагностування безпеки промислового підприємства у трирівневій системі фінансових відносин : монографія / І. Б. Медведєва, М. Ю. Погосова. – Х.: ХНЕУ, 2011. – 264 с.
2. Сашук Д.П. Оцінка надійності підприємств: теоретико - методологічний підхід / Д.П. Сашук, Л.Б. Долінський // Фінанси України. – 2008. – N 1. – С.108-118.
3. Каламбет С.В. Дослідження сутності фінансової безпеки підприємства залізничного транспорту / С.В. Каламбет, Ю.В. Півняк // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – № 1. – С. 12–18
4. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А.Бланк – К.: Эльга: Ника-Центр, 2006. – 776 с.
5. Лазуренко В. И. Правовое обеспечение экономической безопасности предприятий : монография / В.И. Лазуренко, Т.В. Филипенко. - Донецк: Донецкий юридический ин-т ЛГУВД, 2007. - 190 с.
6. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства :автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / К. С. Горячева. - К: Київський національний університет технологій та дизайну, 2006. – 20 с.

7. Приказюк О. В. Прибуток у формуванні фінансової безпеки аграрного підприємства :автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук /О. В. Приказюк. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2009. - 20 с. «
8. Кім, Ю. Г. Управління системою фінансової безпеки підприємства :автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / Ю. Г. Кім. - К.: Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «Крок», 2009. - 21 с.
9. Пластун, О. Л. Розвиток системи фінансової безпеки суб'єктів підприємництва сфери матеріального виробництва: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / О. Л. Пластун. - Суми, 2007. - 20 с.
10. Економічна безпека в Україні :навчальний посібник /Н. Й. Реверчук [та ін.]; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Міжрегіональна акад. управл. персоналом. - Львів, 2000. - 188 с.
11. Болгар Т.М. Роль фінансової безпеки підприємства в системі антикризового управління / Т. М. Болгар // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1935>
12. Теоретичні аспекти формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2011/Economics/6_79403.doc.htm
13. Петренко Л.М. Взаємозв'язок фінансової безпеки та фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/598/1/Petrenko.pdf>
14. Коваль Л.П. Фінансова стійкість у забезпеченні фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2012/Economics/10_101105.doc.htm
15. Економіка підприємства / За ред.. С.Ф. Покропивного: 2-е вд., перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2001. — 528 с.
16. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке // Актуальні проблеми економіки. — 2003. — №3. — С. 12—19.